

30. ГДА МВС України, ф. 45, оп. 1, спр. 170, прим. 62, арк. 1-4.
31. ГДА МВС України, ф. 45, оп. 1, спр. 170, прим. 53, арк. 1-5.
32. ГДА МВС України, ф. 45, оп. 1, спр. 170, прим. 69, арк. 1-3.
33. ГДА МВС України, ф. 45, оп. 1, спр. 170, прим. 106, арк. 1-3.
34. ГДА МВС України, ф. 5, оп. 2, спр. 237, арк. 190.
35. ГДА МВС України, ф. 45, оп. 1, спр. 162, арк. 41 зв.
36. ГДА МВС України, ф. 45, оп. 1, спр. 162, арк. 42.
37. ГДА МВС України, ф. 45, оп. 1, спр. 162, прим. 34, арк. 1-2.
38. Левикін В. В. Про процес репатріації німецьких військовополонених з СРСР у 1945-1956 рр. // Сторінки воєнної історії України: 36. наук. ст. – К., 2004. – Вип.7. – С. 190-199.
39. Карпов В. Політична індокринія японських солдатів і офіцерів у радянському полоні (1945-1949 рр.) // Військово-історичний альманах. – 2003. – Ч.1.
40. ГДА МВС України, ф. 45, оп. 1, спр. 190, прим. 9, арк. 3; прим. 66, арк. 1; спр. 193, прим. 27, арк. 1; прим. 34, арк. 1-2; прим. 41, арк. 2; прим. 52, арк. 1; прим. 88, арк. 1; прим. 89, арк. 1.
41. ГДА МВС України, ф. 45, оп. 1, спр. 193, прим. 46, арк. 1.
42. Международная защита прав и свобод человека: Сб. док. / Сост. Г. М. Мелков. – М., 1990.
43. ГДА МВС України, ф. 45, оп. 1, спр. 190, прим. 39, арк. 1-2.
44. ГДА МВС України, ф. 45, оп. 1, спр. 190, прим. 31, арк. 1.
45. ГДА МВС України, ф. 45, оп. 1, спр. 190, прим. 60, арк. 1.
46. ГДА МВС України, ф. 45, оп. 1, спр. 190, прим. 61, арк. 1-2.
47. Русский архив: Великая Отечественная война: Иностранцы военнопленные второй мировой войны в СССР. Т. 24 (13) / Под общ. ред. В. А. Золотарёва. – М.: Терра, 1996.
48. ГДА МВС України, ф. 5, оп. 1, спр. 299, арк. 3, 66, 90.

УДК 349.414

РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ВИЛУЧЕННЯ ЗЕМЕЛЬ ДЛЯ ДЕРЖАВНИХ АБО ГРОМАДСЬКИХ ПОТРЕБ У РАДЯНСЬКОМУ ЗЕМЕЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Суєтнов Є. П.,

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри екологічного права
Національного університету
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»,
м. Харків

Анотація: У статті розглядаються основні етапи розвитку інституту вилучення земель для державних або громадських потреб у радянському земельному законодавстві. Ґрунтовно аналізуються нормативно-правові акти того періоду щодо вилучення земель та відшкодування заподіяних ним збитків.

Ключові слова: державна власність на землю, вилучення земель, державні потреби, громадські потреби, суспільні інтереси, земельне законодавство.

Аннотация: В статье рассматриваются основные этапы развития института изъятия земель для государственных или общественных потребностей в советском земельном законодательстве. Обстоятельно анализируются нормативно-правовые акты того периода относительно изъятия земель и возмещения причиненных им убытков.

Ключевые слова: государственная собственность на землю, изъятие земель, государственные потребности, общественные потребности, общественные интересы, земельное законодательство.

Annotation: The paper examines the main stages of development of the institute of withdrawal of lands for state or public needs in the Soviet land legislation. Thoroughly analyzes regulatory acts that period about withdrawal of lands and compensation of caused losses.

Key words: state property of land, withdrawal of lands, state needs, public needs, public interests, land legislation.

У Земельному кодексі України [1] (статті 9, 12, 16, 17, 123, 141, 149, 150, 156, 164, 207, 209) закріплено порядок вилучення земельних ділянок, наданих особам у постійне користування із земель державної та комунальної власності, для суспільних та інших потреб. Слід зауважити, що така підстава припинення права постійного користування землею (а згодом – правовий інститут) існувала ще за радянських часів і в законодавстві того періоду йменувалася «вилучення земель для державних або громадських потреб». Ураховуючи це, важливо, на

наш погляд, дослідити розвиток цього інституту в радянському земельному законодавстві.

Основою земельного ладу радянської доби була державна власність на землю. Це означало, що земля не могла перебувати у власності окремих осіб; вона визнавалася всенародним надбанням і надавалася для відповідних цілей підприємствам, установам, організаціям і громадянам тільки в користування. Надаючи землю в користування, держава не втрачала права розпоряджатися державним земельним фондом. Вона перерозподіляла землі між користувачами з метою найбільш ефективного та раціонального їх використання. Одним з видів перерозподілу земель було їх вилучення для державних або громадських потреб, під яким у науковій літературі розумілася

сукупність юридичних дій компетентних органів, спрямованих на припинення права користування землею в державних або громадських інтересах [18, с. 4; 19, с. 11].

Для державних або громадських потреб держава могла вилучати будь-які ділянки незалежно від того, коли, кому, ким і на яких підставах, у постійне (безстрокове) чи тимчасове (довгострокове або короткострокове), первинне чи вторинне користування вони надавались і до яких категорій земель належали (землі сільськогосподарського призначення, населених пунктів, державного лісового фонду та ін.). Вилучалася земля безоплатно, бо вона не була товаром і не мала грошової оцінки. Якщо ж на ділянках розміщувалися будівлі, споруди, посіви й насадження, що належали землекористувачам на праві власності, їх відчуження здійснювалося з виплатою власникам грошової компенсації або з відшкодуванням вартості їх перенесення й улаштування на іншому місці.

У радянському земельному законодавстві інститут вилучення земель для державних або громадських потреб формувався поступово. Ані Декрет про землю від 26 жовтня 1917 р. [6], ані прийнятий 19 лютого 1918 р. Декрет про соціалізацію землі [8] його не передбачали. Питання вилучення земель почали виникати пізніше у зв'язку з плановим розвитком народного господарства¹.

Першим законодавчим актом Української СРР, де порушувалося питання вилучення земель для державних або громадських потреб, був декрет ВУЦВК від 26 травня 1919 р. «Про соціалістичний землеустрій і про перехідні заходи до соціалістичного землекористування» [9]. Він не закріплював, власне, порядку вилучення, а лише дозволяв губернським земельним відділам переводити землі у своє завідування й розпорядження, у чий би користуванні вони раніше не перебували, з метою будівництва на цих землях шляхів сполучення, дослідних станцій, показових полів, ремонтних майстерень, прокатних пунктів, племінних розсадників, а також санітарних, лікувальних, благодійних, освітніх та інших громадських установ (пункти «в» і «г» ст. 7).

В «Основному законі про трудове землекористування», затвердженому постановою ВУЦВК від 27 травня 1922 р. [16], питання вилучення земель було продовжено. У п. «е» ст. 13 цього Закону вперше на законодавчому рівні прямо вказувалося, що право на надану трудовому користувачеві землю припиняється в разі «зайняття землі в установленому порядку для державних і громадських потреб (шляхи сполучення, розробка цінних копалин тощо)». Крім того, у ст. 15 закріплювалося правило, за яким у випадку вилучення землі для таких потреб замість неї повинна бути відведена земля в іншому місці (так звана «земельна компенсація») з одночасним відшкодуванням збитків на загальних підставах.

Усі названі положення були перенесені до Земельного кодексу УСРР від 29 листопада 1922 р. [4] (ст. 17, п. «е», статті 21 і 22). Вилучення земель здійснювалося на підставі ст. 21 цього Кодексу за приписами, викладеними в його ч. IV «Про землеустрій і переселення». У ст. 22 було вказано, що земельна компенсація та завдані збитки мають відшкодуватися не тільки за умови вилучення всієї

земельної ділянки, а навіть у такій її частині, без якої подальше використання землі, що залишилася, є господарсько важким або недоцільним.

На практиці випадки вилучення земель для державних або громадських потреб зустрічалися нечасто. Зумовлено це тим, що то був період відновлення народного господарства, зруйнованого під час громадянської війни й іноземної воєнної інтервенції, коли нове будівництво велося в обмежених розмірах і його потреби в земельних ділянках задовольнялися за рахунок вільних територій. Не потребувалося нових земель і для потреб сільського господарства, бо необхідно було обробляти ті землі, що були занедбані у зв'язку з війною [20, с. 15].

По закінченні періоду відновлення розпочинається період соціалістичної індустріалізації. Передбачається будівництво промислових підприємств, шахт, гідроелектростанцій, інших масштабних об'єктів, що, у свою чергу, викликало зміни цільового призначення зайнятих земельних ділянок та існуючого порядку землекористування в тій чи іншій місцевості. Вилучення земель для потреб соціалістичного будівництва стає важливою державною справою [20, с. 16].

Положення, що містилися в Земельному кодексі 1922 р., мали загальний характер і не охоплювали того різноманіття відносин щодо вилучення земель і відшкодування збитків, які почали виникати в реальному житті. Більше того, не були врегульовані земельні відносини на міській землі, бо згідно зі ст. 149 цього Кодексу земельні розпорядки у смузі міст повинні бути визначені особливими положеннями, яких не досі існувало. Усе це свідчило про нагальну потребу прийняття окремих нормативних актів, спрямованих на регулювання процедури вилучення земель.

І такі акти невдовзі були прийняті. Постанова ВУЦВК і РНК УСРР «Про земельні розпорядки в смузі міст і містечок», прийнята 23 вересня 1925 р. [5], передбачила порядок вилучення земель для цілей міського благоустрою². А постанова ВУЦВК і РНК УСРР «Про вилучення земель для державних і громадських потреб» від 4 листопада того ж року [10] охопила широке коло питань і доволі докладно врегулювала порядок вилучення земель для вказаних потреб і порядок відшкодування пов'язаних з ним збитків³.

У країні поступово розгортаються соціалістичні відносини в усіх сферах господарського, політичного й культурного життя. Будівництво першої в СРСР Дніпровської ГЕС ім. В. І. Леніна, необхідність затоплення значних територій у зв'язку з будівництвом греблі на Дніпрі (було затоплено 4 тис. дворів), протяг високовольтних ліній електропередач – усе це створювало нові відносини з вилучення земель. ВУЦВК і РНК УСРР 23 лютого 1927 р. було прийнято постанову «Про вилучення земель і майна в с. Кичкасі Запорізької округи на потреби будівництва гідроелектростанції на р. Дніпрі» [12], яка конкретизувала й дещо змінила Постанову від 4 листопада 1925 р., положення якої мали загальний характер. Так, у Постанові 1927 р. було передбачено попереднє (за 4 місяці) повідомлення

землекористувачів про вилучення в них землі (ст. 5), попередня виплата винагороди за завдані збитки (ст. 6), визначення розміру винагороди спеціальною комісією (ст. 2). Такі особливості у процедурі вилучення земель стосувалися лише осіб, які мешкали на території с. Кичкас. Вилучення ж інших земель під затоплення здійснювалось у загальному порядку. Це відбулося в постанові ВУЦВК і РНК УСРР від 4 квітня 1927 р. «Про вилучення земель на потреби будівництва гідроелектростанції на р. Дніпрі» [11].

Прийняття вказаних постанов свідчило про те, що Постанова 4 листопада 1925 р. не здатна була належним чином урегулювати весь комплекс відносин, що виникали при вилученні земель для державних або громадських потреб. Законодавство у цій сфері вимагало вдосконалення.

Постанова «Про вилучення і відвод земель та про вивласнення будівель і споруд для державних і громадських потреб», ухвалена ВУЦВК і РНК УСРР 18 липня 1928 р. [13], здебільшого повторювала положення Постанови від 4 листопада 1925 р., але окремі її норми були редакційно поліпшені й містили низку нових положень. Зокрема, змінився перелік потреб, для яких дозволялося вилучення земель (за ст. 1 до них належали потреби військового урядництва, державної промисловості, влаштування різних технічних споруд, що мають державне або громадське значення, навчальні й лікарняні цілі, благоустрій міст тощо). Певні зміни мали місце й у процедурі вилучення.

З метою благоустрою побуту трудящих розпочалася реконструкція міст, їх забудова багатопверховими будинками. У першу чергу це стосувалося м. Харкова, тодішньої столиці УСРР. Прийнята 15 серпня 1928 р. ВУЦВК і РНК УСРР постанова «Про порядок вилучення земель під забудову у м. Харкові» [7] у преамбулі зазначила, що з метою раціональної забудови в центральних найупорядкованіших частинах міста замість невеликих будинків слід розвивати велике комунальне й кооперативне житлове будівництво. Тому Харківському окружному виконавчому комітетові надавалося право вилучати земельні ділянки й відчужувати розміщені на них невеликі будинки. Про необхідність забезпечення житловою площею осіб, які виселялися, у Постанові не йшлося, а тому їх житлові права абсолютно не були захищені.

Невдовзі цю прогалину було виправлено. 15 жовтня 1932 р. НКЮ і НККГ УСРР була прийнята постанова «Про відшкодування трудящих домовласників, будинки яких вилучаються для державних або громадських потреб і про задоволення житлоплощею мешканців цих будинків» [17], яка впорядковувала питання забезпечення житлом осіб, які мешкають у будинках, що підлягають знесенню у зв'язку з вилученням. У ній було вказано, що обов'язок надання житлової площі замість вилученої покладається на установи, підприємства, організації, на користь яких відчужувалися будинки (ст. 2). Якщо такі особи були не в змозі задовольнити житловою площею мешканців цих будинків, обов'язок її надання покладався на міську раду чи райвиконком (ст. 3).

Важливе значення для регулювання відносин з вилучення мала постанова ЦВК і РНК СРСР від

15 грудня 1928 р. «Про затвердження загальних засад землекористування та землеустрою» [14], яка заклала принцип стабільності землекористування й закріпила можливість перерозподілу земель тільки у виняткових випадках, до яких належало і їх вилучення для державних або громадських потреб (п. 4 ст. 14).

У роки Великої Вітчизняної війни (1941–1945) уся діяльність держави підпорядковувалася воєнним потребам. Організувати відсіч ворогу, розгромити його війська, переможно завершити війну і скоріше повернутися до мирної творчої праці – такими були завдання, що стояли перед радянським народом. Усі нормативні акти того часу щодо соціалістичної власності мали характер адміністративно-планових постанов з перебазування виробництва, створення нових підприємств. Для їх розміщення використовувалися незайняті території. Вилучення земель для воєнних потреб у районі воєнних дій розглядалося як надзвичайна обставина, а відшкодування виникаючих у зв'язку із цим збитків здійснювалося за правилами реквізиції [20, с. 33].

Після завершення Великої Вітчизняної війни настає період відновлення народного господарства (1945–1953 рр.). Вилучаються значні земельні площі для посадки лісозахисних смуг, будівництва крупних гідротехнічних споруд, промислових підприємств і житлових будинків. Відносини з вилучення земель для цих потреб продовжують регулюватися раніше прийнятими актами, однак законодавство щодо відшкодування збитків поступово вдосконалюється⁴.

Новим етапом розвитку земельного законодавства стало прийняття Основ земельного законодавства Союзу РСР та союзних республік 13 грудня 1968 р. [15]. Їх значення полягає в тому, що вони підкреслили вимогу раціонального використання земель, закріпили принцип пріоритету сільськогосподарського землекористування й озвучили особливу цінність земель лісового фонду⁵. Так, згідно зі ст. 10 Основ землі, визнані придатними для сільськогосподарських потреб, насамперед повинні надаватися сільськогосподарським підприємствам, організаціям, установам. Для будівництва промислових підприємств, житлових і громадських об'єктів, залізниць, автомобільних доріг, ліній електропередач, магістральних трубопроводів, інших несільськогосподарських потреб слід надавати землі несільськогосподарського призначення, землі, непридатні для сільського господарства, сільськогосподарські угіддя гіршої якості. Надання ж ділянок із земель державного лісового фонду має здійснюватися за рахунок площ, не вкритих лісом чи зайнятих чагарниками і малоцінними насадженнями.

Ці положення відбилися й на впорядкуванні відносин з вилучення земель для державних або громадських потреб. Стаття 16 Основ містила широкий перелік особливо цінних угідь, вилучення яких для несільськогосподарських потреб могло відбуватися у виняткових випадках. До таких угідь належали зрошувані й осушені землі, рілля, ділянки, зайняті багаторічними плодовими насадженнями та виноградниками, культурними пасовищами, сіножатями та пасовищами, на яких проведені роботи з їх корінного поліпшення. Ця ж стаття закріплювала, що вилучення ділянок із земель, які перебувають у

користуванні колгоспів, радгоспів, інших сільськогосподарських підприємств, організацій та установ, а також земель, що мають культурне й наукове значення, дозволяється тільки у випадках особливої необхідності. У ст. 19 Основ з'явилася норма про те, що юридичні особи, яким відводяться для будівництва земельні ділянки, зайняті сільськогосподарськими угіддями, крім заподіяних вилученням збитків повинні відшкодувати втрати сільськогосподарського виробництва.

Отже, із прийняттям Основ правове регулювання вилучення земель для державних або громадських потреб набуло нового змісту. У його підґрунтя було покладено принцип охорони земель сільськогосподарського призначення від необґрунтованого їх вилучення для несільськогосподарських потреб.

Земельний кодекс УРСР, прийнятий 8 липня 1970 р. [3], розвинув і конкретизував положення Основ щодо вилучення земель для державних або громадських потреб. У ньому з'явилася гл. 8 «Вилучення земель для державних або громадських потреб», статті якої закріплювали підстави вилучення (ст. 37), компетенцію державних органів (ст. 38), порядок погодження питань щодо вилучення (ст. 39), порядок вилучення земельних ділянок із земель колгоспів, радгоспів, інших сільськогосподарських підприємств, організацій, установ та із земель, що мають культурне чи наукове значення (ст. 40), порядок та умови вилучення зрошуваних, осушених, інших високопродуктивних земель для несільськогосподарських потреб (ст. 41). Крім того, гл. 10 Кодексу містила положення про обов'язковість відшкодування збитків, завданих вилученням (ст. 45), а також про необхідність відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва разом з відшкодуванням збитків (ст. 46).

У наступному Земельному кодексі УРСР від 18 грудня 1990 р. [2] цьому питанню було присвячено гл. 4 «Вилучення земель». Її ст. 31 наводила перелік органів, за рішеннями яких провадилося вилучення земель, містила приблизний перелік потреб, для яких могли вилучатися землі (будівництво шкіл, лікарень, підприємств торгівлі, інших об'єктів для обслуговування населення, ліній електропередачі, зв'язку, трубопроводів, осушувальних і зрошувальних каналів, шляхів та інших лінійних споруд), а також закріплювала правило, згідно з яким вилучення земель здійснюється за згодою користувача, а в разі його відмови питання вирішується в судовому порядку. Стаття 32 встановлювала особливий порядок вилучення; ст. 33 вказувала на неприпустимість вилучення особливо цінних продуктивних земель, а також земель, зайнятих природними й історико-культурними об'єктами; ст. 34 визначала порядок погодження питань щодо вилучення. До того ж ст. 46 гл. 6 передбачала гарантії землекористування у разі вилучення, а норми розд. IV містили умови, розміри та порядок відшкодування збитків, заподіяних вилученням (статті 88, 89), порядок відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва, що спричиняються вилученням сільськогосподарських і лісових угідь для

використання їх у цілях, не пов'язаних з веденням сільського та лісового господарства (статті 90–92).

На підставі викладеного можемо зробити висновок, що в радянському земельному законодавстві інститут вилучення земель для державних або громадських потреб був достатньо розроблений. Переконані, що його дослідження повинно мати аналітичний характер, адже тільки глибоке вивчення історичного досвіду надасть можливість удосконалити існуючий в Україні механізм правового регулювання відносин, що виникають у процесі вилучення земельних ділянок для суспільних та інших потреб.

ПРИМІТКИ

1. Як зауважував В. П. Цемко, змістом аграрних перетворень, що здійснювалися радянською владою в перші роки революції, була націоналізація та конфіскація землі, надання її безземельним і малоземельним селянам, створення колективних господарств з обробітку землі. За таких умов усяке вилучення земель провадилося у великих землевласників, щоб, з одного боку, підірвати їх економічну міць, а з другого – наділити селян землею й установити такий порядок землекористування, який узгоджувався б з інтересами всіх трудящих. Вилучення земель у представників експлуататорського класу не можна розглядати інакше як вилучення в державному чи суспільному інтересі, що здійснюється робітничо-селянським урядом. Такий характер вилучення земель був правилом, бо саме цим, очевидно, можна пояснити, що в законодавчих актах того часу бракувало спеціальної норми, що регулювала б порядок вилучення земель для державних і громадських потреб [20, с. 5].

2. Згідно зі ст. 12 цієї Постанови органам комунального господарства за затвердженням відповідних виконавчих комітетів надавалося право в порядку розпланування вилучати земельні ділянки з метою виправлення меж забудованих ділянок, якщо ці межі скривлені, поламані або з інших громадських причин є незручними для будівництва чи санітарії, і якщо земля, потрібна для цього, становить не більше 10 % площі всієї ділянки, а виправлення не пов'язано зі знесенням або перенесенням будівель (окрім легких). Якщо розпланування пов'язано з вилученням більшої площі земельної ділянки або зі знесенням будівель, вилучати таку площу землі можна було лише в порядку, передбаченому спеціальною постановою.

3. У ст. 1 Постанови вказувалося, що вилучення земель із користування міст, установ, підприємств, громад і приватних осіб для державних і громадських потреб відбувається на підставі Земельного кодексу 1922 р. і цієї Постанови. Остання також установила перелік потреб, для задоволення яких могли бути вилучені землі. Так, згідно з її ст. 2 вилучення земель провадилося з метою їх подальшого використання для потреб військового урядництва, державної промисловості, міського впорядкування, будівництва різних споруд, які мають державне чи громадське значення (мости, дороги, електротехнічні, гідротехнічні, меліоративні та інші споруди), а також для інших потреб державного і громадського значення. Ця ж стаття закріпила, що одночасно із землями можуть бути вилучені розміщені на них водні об'єкти, будівлі, споруди й насадження. Вилучені землі не могли бути в жодній формі оплачені, а обов'язок відшкодування збитків покладався на підприємства, установи, організації та осіб, на користь яких вони вилучалися. Збитки склалися з (а) вартості всіх відчужуваних будівель, споруд, насаджень тощо; (б) невикористаних витрат на добрива й обробіток ґрунту; (в) майбутніх витрат на перевезення майна, що не підлягає вилученню; (г) реальних збитків, що виникають з факту вилучення й обмеження в користуванні рештою майна або витратків на його перебудову, коли є така потреба (ст. 13).

Крім того, у її ст. 14 закріплювалося, що користувач, у якого вилучається вся земельна ділянка або її частина, має право на земельну компенсацію та відшкодування витрат, пов'язаних з переселенням.

4. Приймаються такі акти: (1) інструкція Міністерства комунального господарства, Міністерства юстиції та Міністерства фінансів УРСР від 6 червня – 15 липня 1955 р. «Про порядок визначення вартості будівель і споруд, а також фруктових дерев та ягідних кущів, що належать окремим громадянам, які відчужуються в зв'язку з вилученням і відводом земель для державних і громадських потреб»; (2) постанова Ради Міністрів УРСР від 29 жовтня 1960 р. «Про впорядкування справи відшкодування збитків за знесення чи перенесення будівель, споруд і компенсації інших невикористаних витрат у зв'язку з відводом земель для державних і громадських потреб»; (3) постанова Ради Міністрів УРСР від 17 січня 1962 р. «Про порядок відшкодування громадянам вартості належних їм жилих будинків, інших будівель і споруд, які зносяться у зв'язку з вилученням земельних ділянок для державних або громадських потреб, і забезпечення їх жилою площею». Згодом - постанова Ради Міністрів УРСР від 10 жовтня 1974 р. «Про відшкодування збитків землекористувачам і втрат сільськогосподарського виробництва при відведенні земель для державних або громадських потреб».

5. Згідно зі ст. 10 Основ землі, визнані в установленому порядку придатними для потреб сільського господарства, насамперед повинні надаватися сільськогосподарським підприємствам, організаціям, установам. Для будівництва промислових підприємств, житлових і громадських об'єктів, залізниць, автомобільних доріг, ліній електропередач, магістральних трубопроводів, інших несільськогосподарських потреб слід надавати землі несільськогосподарського призначення, землі, непридатні для сільського господарства, сільськогосподарські угіддя гіршої якості. Надання ж земельних ділянок із земель державного лісового фонду має здійснюватися за рахунок не вкритих лісом площ або площ, зайнятих чагарниками й малоцінними насадженнями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року, № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.
2. Земельний кодекс Української РСР від 18 грудня 1990 року, № 563-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 10. – Ст. 98.
3. Земельний кодекс Української РСР від 8 липня 1970 року, № 2874-VII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1970. – № 29. – Ст. 205.
4. Земельный кодекс УССР: пост. ВУЦИК от 29.11.1922 г. // Собр. узаконений и распоряжений РКП Украины. – 1922. – № 51. – Отд. первый. – Ст. 750.
5. О земельных распорядах внутри городской черты и черты поселений городского типа: пост. ВУЦИК и СНК УССР от 23.09.1925 г. // Собр. узаконений и распоряжений РКП Украины. – 1925. – № 72. – Отд. первый. – Ст. 411.
6. О земле: декрет, прин. на II Всерос. Съезде Советов раб., солд. и крест. депутатов, от 26.10 (08.11 по новому ст.) 1917 г. // Собр. узаконений и распоряжений РКП РСФСР. – 1917. – № 1. – Ст. 3.
7. О порядке изъятия земель для застройки в г. Харькове: пост. ВУЦИК и СНК УССР от 15.08.1928 г. // Собр. узаконений и распоряжений РКП Украины. – 1928. – № 23. – Отд. первый. – Ст. 197.
8. О социализации земли: декрет ВЦИК от 19.02.1918 г. // Собр. Узаконений и Распоряжений РКП РСФСР. – 1918. – № 25. – Ст. 346.
9. О социалистическом землеустройстве и о переходных мерах к социалистическому землепользованию: декрет ВУЦИК от 26.05.1919 г. // Собр. узаконений и распоряжений РКП Украины. – 1919. № – Ст. 75.
10. Об изъятии земель для государственных и общественных надобностей: пост. ВУЦИК и СНК УССР от 04.11.1925 г. // Собр. узаконений и распоряжений РКП Украины. – 1925. – № 87. – Отд. первый. – Ст. 496.
11. Об изъятии земель для нужд строительства гидростанции на реке Днепре: пост. ВУЦИК и СНК УССР от 04.04.1927 г. // Собр. узаконений и распоряжений РКП Украины. – 1927. – № 11. – Отд. первый. – Ст. 62.
12. Об изъятии земель и имущества в с. Кичкасе Запорожского округа для нужд строительства гидростанции на р. Днепре: пост. ВУЦИК и СНК УССР от 23.02.1927 г. // Собр. узаконений и распоряжений РКП Украины. – 1927. – № 6. – Отд. первый. – Ст. 36.
13. Об изъятии и отводе земель и об отчуждении строений и сооружений для государственных и общественных надобностей: пост. ВУЦИК и СНК УССР от 18.07.1928 г. // Собр. узаконений и распоряжений РКП Украины. – 1928. – № 21. – Отд. первый. – Ст. 184.
14. Об утверждении общих начал землепользования и землеустройства: пост. ЦИК СССР от 15.12.1928 г. // Собр. законов и распоряжений РКП СССР. – 1928. – № 69. – Отд. первый. – Ст. 641, 642.
15. Об утверждении Основ земельного законодательства Союза ССР и союзных республик: Закон СССР от 13.12.1968 г. // Ведом. Верхов. Совета СССР. – 1968. – № 51. – Ст. 485.
16. Основной закон о трудовом землепользовании: пост. 2-й сессии VI созыва ВУЦИК от 27.05.1922 г. // Собр. узаконений и распоряжений РКП Украины. – 1922. – № 26. – Ст. 388.
17. Про відшкодування трудящих домовласників, що їхні будинки вилучено для державних або громадських потреб та про задоволення житлоплощею мешканців цих будинків: пост. НК юстиції та НК комун. госп. УСРР від 15.10.1932 р. // 36. законів та розпоряджень РСУ України. – 1932. – № 28. – Ст. 176.
18. Рамзаев П. В. Права граждан при изъятии земель и сносе домов / П. В. Рамзаев. – М.: Юрид. лит., 1974. – 104 с.
19. Рябов А. А. Предоставление и изъятие земель по советскому праву / А. А. Рябов. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1972. – 90 с.
20. Цемко В. П. Возмещение убытков при изъятии земель для государственных и общественных надобностей [Истор. обзор зак-ва СССР и УССР с 1917 по 1962 гг.] / В. П. Цемко. – Киев: Изд-во АН УССР, 1963. – 58 с.